

Osrt na podatke o sastavu Prve proleterske NO U brigade

Bogatstvo podataka koje sadrži ova spomen-knjiga i njihov analitički prikaz zahteva, sigurno, posebnu studiju. Ovaj osrt nema takvu pretenziju. Njim se želi podstaći čitaoca na razmišljanje i samostalno zaključivanje o ljudima, borcima i starešinama brigade, ili: pod čijom se zastavom borilo više od 14.000 boraca, bezmalo, na čitavom jugoslovenskom ratištu. Za osrt su korišćeni podaci iz knjige Prva proleterska, Miloša Vuksanovića, zajedničko izdanje „Narodne knjige“, Instituta za savremenu istoriju u Beogradu i „Pobjede“ u Titogradu, zatim, izabrani statistički podaci o sastavu Prve proleterske, koje je izradio Zavod za statistiku SR Srbije, i prilog T. Vučinića „Iz lične karte Prve proleterske“ u trećoj knjizi „Prva proleterska“ u izdanju Vojnoizdavačkog i novinskog centra.

SASTAV BRIGADE NA DAN FORMIRANJA U RUDOM

Na dan formiranja Prva proleterska NOU brigada brojala je 979 boraca:

- u 1. crnogorskom bataljonu159
- u 2. crnogorskom bataljonu189
- u 3. kragujevačkom bataljonu240
- u 4. kraljevačkom bataljonu207
- u 5. šumadijskom bataljonu171
- u štabu brigade13

Šesti beogradski bataljon ušao je u sastav brigade nekoliko dana kasnije. (U vreme formiranja brigade vodio je teške borbe u Sjenici). S njegovim dolaskom brigada je imala 1.186 boraca i starešina, među kojima je bilo 71 žena.

Sastav boraca po godinama starosti:

- do 18 godine bilo ih je	oko 100, odnosno 8,4 posto
- od 18 do 20 godina	oko 200, odnosno 16,8 posto
- od 20 do 25 godina	oko 450, odnosno 38,0 posto
- od 25 do 30 godina	oko 200, odnosno 16,8 posto
- od 30 do 40 godina	oko 170, odnosno 14,3 posto
- više od 40 godina .	oko 34
- više od 50 godina	oko 9

Socijalni sastav:

- radnika	445 (37,6 posto)
- zemljoradnika	301 (22,5 posto)
- đaka (srednjoškolaca)	171 (14,5 posto)
- studenata	88 (7,1 posto)
- službenika	135 (11,4 posto)
- ostala zanimanja . .	46 (3,9 posto)

Politička pripadnost:

- Članovi Komunističke partije Jugoslavije	oko 450 (37 posto)
- Članovi Komunističke omladine Jugoslavije	oko 260 (23 posto)
- nisu bili članovi nijedne partije	oko 466 (40 posto)

Kratko vreme, od formiranja brigade do postavljenja Koče Popovića za komandanta, brigadom je komandovao lično vrhovni komandant NOJ i POJ Josip Broz Tito.

Komandni kadar brigade sačinjavala su tri učesnika u španskom građanskom ratu i komandanti bataljona i komandiri četa koji su služili bivšoj jugoslovenskoj vojsci; među komandirima četa bila su četiri oficira i tri podoficira.

Oko 40 posto boraca nije služilo vojsku, pa nisu bili stručno osposobljeni za vojna znanja i veštine.

Brigada je formirana, uglavnom, od ljudstva sa teritorije Srbije i Crne Gore, ali je u njenom sastavu na dan formiranja bilo boraca iz Slovenije (ceo jedan vod), Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije.

OSNOVNI PODACI O BORCIMA BRIGADE KOJI SU SE U TOKU NOR-a BORILI U NJENOM SASTAVU

U toku NOR-a, brigada se borila skoro na celom jugoslovenskom prostoru. U 1.240 dana (21. XII 1941 - 15. V 1945) i pređenih više od 20.000 kilometara, ona je stalno popunjavana novim borcima, i to dobrovoljcima, do novembra 1944. godine, a od tada i mobilisanim borcima.

Do kraja rata, u njenim se redovima borilo ukupno 14.094 borca među kojima 651 žena

. Po mestu rođenja oni su bili iz:

- Srbije	6.667 (47 posto)
- Bosne i Hercegovine	2.424 (17 posto)
- Hrvatske	2.115 (15 posto)
- Crne Gore	1.063 (8 posto)

- Slovenije	77 (0,5 posto)
- Makedonije	72 (0,5 posto)
- Italije	780 (5,5 posto)
- nepoznato	882 (6,2 posto)

Bilo je tu i boraca koji su stupali u brigadu, manje-više pojedinačno, iz SSSR-a, Bugarske, Rumunije, Poljske, Grčke, Nemačke, Švajcarske, SAD i Argentine.

Po godinama, brigada se popunjavala novim borcima:

- u 1941. godini (prvobitni sastav)	1.186
- u 1942. godini	1.661
- u 1943. godini	2.879
- u 1944. godini	7.672
- u 1945. godini	496
- u neodređeno vreme stupio je u brigadu	201

Nacionalni sastav novodošlih boraca:

- Srba	9.426 (67 posto)
- Hrvata	1.776 (12,6 posto)
- Crnogoraca	1.076 (7,6 posto)
- Muslimana	301 (2,1 posto)
- Slovenaca	85 (0,6 posto)
- Makedonaca	29 (0,2 posto)
- Italijana*	951 (6,7 posto)
- Mađara	82 (0,6 posto)
- Jevreja	66
- Albanaca	42
- Bugara**	26
- Rusa	25
- Poljaka	16
- Nemaca	10
- Slovaka	10
- Čeha	4
- nacionalno nepoznatih	143

Socijalni sastav boraca:

- zemljoradnika	8.032 (57 posto)
- radnika	2.257 (16 posto)
- đaka	894 (6,3 posto)

* U oslobođenom Splitu, 13. septembra 1943, od pripadnika italijanske divizije „Bergamo" formiran je dobrovoljački bataljon „Garibaldi". On je ušao u sastav brigade, i to je bila prva oružana formacija stranih državljana u sastavu NOV Jugoslavije. Posle oslobođenja Beograda, taj bataljon je ušao u sastav brigade „Italija" NOV Jugoslavije.

** Dobrovoljci od zarobljenih okupatorskih bugarskih vojnika u borbi na Palisadu.

'	- studenata	191 (1,3 posto)
	- kulturnih radnika	194 (1,4 posto)
<	.. - oficira BJV.	27 (0,2 posto)
	- oficira BJV.	67 (0,5 posto)
	- pitomaca vojnih škola	18
'	- učitelja i profesora	39 (0,3 posto)
	- lekara i medicinskog osoblja	31 (0,2 posto)
	- sveštenika	5
	- raznih drugih zanimanja	406 (1,3 posto)
	- nepoznato	1.853 (13 posto)

Pripadnost političkim partijama:

Članova Komunističke partije bilo je 2.529 (oko 18 posto).

Članovi KPJ do 1941. godine	329
- u 1941. godini primljeno	357
- u 1942. godini	643
- u 1943. godini	636
- u 1944. godini	477
- u 1945. godini	79

Članova Saveza komunističke omladine bilo je 1.584 (11 posto)

Članstvo u SKOJ-u do 1941. godine	222
- u 1941. godini primljeno	379
- u 1942. godini	487
- u 1943. godini	297
- u 1944. godini	142
- u 1945. godini	57

Nisu pripadali političkim organizacijama - 9.882 (71 posto).

Podaci o političkoj pripadnosti nisu tačni jer su uzeti iz postojeće evidencije - kartoteke, koja nije uredno vođena u toku rata. Verovatno je da je za vreme rata primljen veći broj boraca u KPJ, s obzirom na to da je veliki broj boraca imao oko 20 godina, a i članstvo SKOJ-a se znatno brže i više uvećavalo.

PODACI O PALIM BORCIMA I STAREŠINAMA BRIGADE

Brigada je, kao Cetina ili po bataljonima, samostalno ili u sadejstvu sa drugim jedinicama NOV i POJ, odnosno Jugoslovenske armije, vodila oko 530 borbi različitog intenziteta ili, statistički rečeno, borbu je vodila skoro svaki drugi dan. Učestvovala je u svim značajnijim bitkama NOR-a i nalazila se u središtu i vrtlogu najsurovijih neprijateljskih ofanziva. Neke od borbi koje je vodila, samostalno ili u sastavu većih jedinica, bile su presudne za pobeđe u NOR-u. Borila se protiv nemačkih, italijanskih, bugarskih, ustaških i raznih

kvislinških jedinica. Neprijatelj je pokušavao čak da je izoluje, i tako izolovanu uništi. Prema tome, razumljivo je da je u tim borbama pretrpila teške gubitke. Na njenom ratnom putu poginulo je 4.818 ili 34 posto ukupnog sastava; ranjeno je oko 14.000. Veliki broj boraca ranjavan je više puta, a skoro 90 posto jednom ili, čak, pet puta.

Broj poginulih povećavao se iz godine u godinu:

- u 1941. godini poginulo je	9
- u 1942. godini poginulo je	376
- u 1943. godini poginulo je	1.508
- u 1944. godini poginulo je	1.265
- u 1945. godini poginulo je	1.660

Od boraca i starešina iz stroja u Rudom slobodu je dočekalo 548 ili 46,2 posto, što znači da je poginuo svaki drugi.

U prvoj borbi, u selu Gaočići kod Rudog, 22. decembra 1941., brigada je imala devet poginulih. U toj borbi poginuli su Dragoslav-Goša Ratinac i njegov sin Miodrag. A u poslednjoj borbi, 7. maja 1945., oko Vrboveca, ispred Zagreba, brigada je imala 158 poginulih i 358 ranjenih boraca i starešina.

Sterešine Prve proleterske odlikovale su se izrazitom hrabrošću. Od njenog ukupnog starešinskog sastava poginulo je oko 35 posto, ili oko 24 posto od ukupnog broja poginulih.

U sastavu brigade ili u drugim jedinicama (u koje su upućeni kao kadrovsko pojačanje), poginulo je 1.194 starešine: komandira odeljenja (desetina) 629, komandira vodova 155, političkih delegata vodova 87, komandira četa 74, zamenika komandira četa 27, političkih komesara četa 67, zamenika političkih komesara četa 3, komandanata bataljona 16, zamenika komandanata bataljona 7, političkih komesara bataljona 12, zamenika političkih komesara bataljona 12, komandanata brigade 6 (poginuli u drugim jedinicama), političkih komesara brigade 4, na raznim drugim dužnostima 67.

Nacionalni i socijalni sastav poginulih boraca i starešina odgovara, približno, nacionalnom i socijalnom sastavu svih boraca brigade.

j Evo samo nekih bojišta na kojima su ginuli borci i starešine:

t* Rudo - selo Gaočići	9
; : Pjenovac kod Han-Pijeska	46
Sokolac (Bijeje Vode).	16
Prača	14
Vlasenica 28, Šekovići 24	52
Zvornik, Caparde, Drinjača	75
Foča (Zlatni Bor 72, Sutjeska 332, Zelengora 91, Miljevina 116, Ustikolina 8, Kapak 12).	631
Pale (Renovica).	23
Konjic 20, Ivansedlo 35, Bradina 11.	66

Prozor	25
Duvno 7, Šujica 19.	26
Kupres.	22
Livno.	21
Bosansko Grahovo.	19
Sitnica	25
Ključ	15
Drvar.	5
Bosanski Petrovac	5
Banja Luka	5
Kotor-Varoš	27
Teslić	5
Jajce	37
Mrkonjić-Grad	68
Mlinište.	47
Travnik 63, Turbe 28, Vitovlje 12	103
Bugojno.	18
Gornji Vakuf	31
Imotski (Aržano 14, Cista 35).	49
Gacko (Gat 9, Čemerno 3).	12
Bileća (Korita).	3
Pljevlja (okolina).	26
Tomaševo (Šahovići).	9
Mojkovac	10
Kolašin (u drugim jedinicama).	3
Andrijevića (u drugim jedinicama).	8
Bijelo Polje (okolina)_____ •	14
Brodarevo.	3
Priboj	4
Nova Varoš	4
Zlatibor (Borova glava, Čigota, Palisad).	34
Bajina Bašta	7
Valjevo.	15
Ub	7
Kosmaj	11
Beograd.	74
Ruma (umrli od posledica ranjavanja).	23
Sremska Mitrovica (umrli od posledica ranjavanja).	27
Erdevik	14
Šid	104
Tovarnik.	115
Ilača	22
Nijemci (selo).	39
Vinkovci (širi rejon).	126
Šarengrad.	115

Vukovar	214
Đakovo	27
Slavonska Požega (Pleternica)	127
Nova Gradiška	12
Lipik	8
Banova Jaruga	17
Novska	31
Vrbovec, Rakovec, Zelina	158
Zagreb	5

(Za znatan broj boraca nije utvrđeno mesto pogibije).

Brigada je bila velika škola vojnih i političkih kadrova koji su izgrađivani u teškim i surovim uslovima rata. Bila je to škola u kojoj su se na najstrožiji način proveravale sposobnosti i odanosti u oružanoj borbi. Kao takva, morala se platiti prolivenom krvlju i velikim žrtvama.

Za vreme vojevanja, u brigadi je stasalo oko 3000 starešinskog i političkog kadra, od kojih je veliki deo upućivan u druge jedinice na dužnosti u organima narodne vlasti.

Prema nekim istraživanjima (nepotpunim), iz brigade je regrutovano:

- komandira odeljenja (desetina)	1.556
- komandira vodova	369
- komandira četa	158
- zamenika komandira čete	116
- političkih komesara	119
- komandanata bataljona	44
- zamenika komandanata bataljona	27
- političkih komesara bataljona	45
- zamenika političkih komesara bataljona	24
- komandanata brigada	22
- političkih komesara brigade	21
- načelnika štabova brigade	7
- komandanata divizije	19
- političkih komesara divizije	8
- komandanata korpusa	3
- političkih komesara korpusa	4
- komandanata armije	1
- načelnika štaba armije	1

Za razne druge dužnosti regrutovano je 519 boraca.

Za zaslugu u NOR-u, brigada je odlikovana: Ordenom narodnog heroja, Ordenom narodnog oslobođenja, Ordenom bratstva i jedinstva sa zlatnim vencem, Ordenom partizanske zvezde sa zlatnim vencem, Ordenom zasluge za narod sa zlatnom zvezdom, a 91 njen borac proglašen je za narodnog heroja.

To su samo neki zbirni podaci o brigadi, o njenim borcima i starešinama (rukovodiocima), s napomenom da su svi oni bili neobični, obični ljudi, kako ih je nazvao njihov prvi komandant Koča Popović, s kojim se ona, sa ponosom, pokazuje pred istorijom.

Iako nedovoljni i, tu i tamo, nepotpuno utemeljeni, ukupni podaci koje sadrži ova knjiga biće podsticaj istraživačima za potpuniju i objektivniju analizu i obradu od kakvog su značaja bili stvaranje i udeo ne samo prve regularne jedinice NOVJ nego i cele te vojske u Drugom svetskom ratu.

, ' Tripo Vučinić

SADRŽAJ

REČ REDAKCIJE	7
SPISAK PRIPADNIKA PRVE PROLETERSKE NARODNO- OSLOBODILAČKE UDARNE BRIGADE OD 21. XII 1941. DO 15. V 1945. GODINE	13
DOPUNSKI SPISAK PRIPADNIKA PRVE PROLETERSKE NARODNOOSLOBODILAČKE UDARNE BRIGADE OD 21. XII DO 15. V 1945. GODINE	1065
SPISAK PRIPADNIKA BATALJONA „GARIBALDI“ PRVE PROLETERSKE NARODNOOSLOBODILAČKE UDARNE BRIGADE	1072
СИМКА К ПМТІАЈННКА ІІПБЕ ІІПОЈІЕТЕПСКЕ НАОІІ- НООСІОБОІІНІАНКЕ УІАПНЕ ВРМФАНН НА ІІАН \$ОП- МНРАЕА 21. XII 1941. ТОІННЕ	1092
NARODNI HEROJI BRIGADE	1115
СНОМЕН ОВЕІЕХЈА	1138
OSVRT NA PODATKE O SASTAVU PRVE PROLETERSKE NOU BRIGADE	1183

INICIJATIVNI ODBOR

Branislav BARJAKTAREVIĆ, Božo BOŽOVIĆ, Savo BURIQ Momčilo DUGALIĆj Miladin IVANOVIĆ, Pavle JAKŠIĆ, Mirko JOVANOVIĆ, Vlado KOVAČEVIĆ, Danilo LEKIĆ, Đuro LONČAREVIĆ, Vojin LUKIĆ, Nikola LJUBIČIĆ, Veljko MILADINOVIĆ, Miloje MILOJEVIĆ, Čedomir MINDE-ROVIĆ, Raja NEDELJKOVIĆ, Koča POPOVIĆ, Vlado SČEKIĆ, Mijalko TODOROVIĆ, Dunja VLAHOVIĆ

REDAKCIJA

Milošav BOJIĆ, Branislav BOŽOVIĆ, Pero DAMJANOVIĆ, Koča JONČIĆ, Mirko JOVANOVIĆ, Mišo LEKOVIĆ, Veljko MILADINOVIĆ, Andreja MILANOVIĆ, Čedomir MINDEROVIĆ, Milisav NIKIĆ, Mirko NOVOVIĆ, Jovan PEJKOVIĆ Keza, Radonja VEŠOVIĆ, Jovan VUJOŠEVIĆ Lola, Radomir VUJOŠEVIĆ Ljaka, Đoko VUKIĆEVIĆ

UREDNICI

Milosav BOJIĆ, Koča JONČIĆ, Veljko MILADINOVIĆ

RECENZENT

Milinko ĐUROVIĆ